EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 23. 9. 2020
COM(2020) 578 final

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

o vykonávaní makroregionálnych stratégií EÚ

{SWD(2020) 186 final}

SPRÁVA KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV

o vykonávaní makroregionálnych stratégií EÚ

1. ÚVOD

Makroregionálne stratégie EÚ (ďalej len „MRS“) sú politické rámce iniciované krajinami EÚ aj krajinami mimo EÚ, ktoré sa nachádzajú vo vymedzenej geografickej oblasti, s cieľom spoločne riešiť výzvy a príležitosti prostredníctvom stanovenia spoločných dlhodobých cieľov.

Štyri makroregionálne stratégie sa týkajú 19 krajín EÚ a 9 krajín, ktoré nie sú členmi EÚ. Sú to:

- stratégia EÚ pre región Baltského mora (EUSBSR, 2009),
- stratégia EÚ pre podunajskú oblasť (EUSDR, 2011),
- stratégia EÚ pre región Jadranského a Iónskeho mora (EUSAIR, 2014) a
- stratégia EÚ pre alpský región (EUSALP, 2016).

Od roku 2016 Komisia na základe dohody s Radou[1] každé dva roky uverejňovala správu o vykonávaní týchto štyroch makroregionálnych stratégií. Táto správa je v poradí tretia a vzťahuje sa na obdobie od polovice roku 2018 do polovice roku 2020. Hodnotí sa v nej súčasný stav a dosiahnutý pokrok pri vykonávaní makroregionálnych stratégií a skúmajú sa spôsoby ich možného napredovania. Dopĺňa ju pracovný dokument útvarov Komisie, v ktorom sa uvádza ďalšie podrobnosti o jednotlivých makroregionálnych stratégiách. Obidva dokumenty vychádzajú z príspevkov národných a tematických koordinátorov makroregionálnych stratégií (ďalej len „hlavní realizátori makroregionálnych stratégií“) a expertov.

Táto správa sa uverejňuje v čase krízy vyvolanej bezprecedentnou pandémiou ochorenia COVID-19, ktorá má vážne hospodárske, fiškálne a sociálne dopady na európsku spoločnosť. Komisia reagovala rýchlo a navrhla okamžité opatrenia (napr. CRII a CRII+[2]) a z krátkodobého až strednodobého hľadiska predložila rozsiahle návrhy vrátane nástroja obnovy Next Generation EU[3]. Dňa 21. júla 2020 dosiahla Európska rada dohodu o nástroji Next Generation EU.

Hneď ako Komisia prijala tieto návrhy, dostali hlavní realizátori makroregionálnych stratégií za úlohu identifikovať v rámci stratégií vhodné prostriedky, aby zúčastneným krajinám pomohli reagovať na krízu. Makroregionálne stratégie poskytujú rámec pre pohotovú a operatívnu spoluprácu s cieľom zabezpečiť lepšiu koordináciu aktivít, investícií a projektov v rámci svojich území. Tieto stratégie sú medzisektorové a zahŕňajú zainteresované strany a rôzne úrovne riadenia. Všetky tieto prvky môžu mať kľúčový význam pri plnení priorít EÚ,

---

[1] Závery Rady k stratégii EÚ pre alpský región (EUSALP), bod 32: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/cooperate/macro_region_strategy/pdf/eusalp_coucil_conclusions_27112015.pdf.

[2] Investičná iniciatíva v reakcii na koronavírus (CRII) a Investičná iniciatíva v reakcii na koronavírus Plus (CRII+): https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/coronavirus-response/.

[3] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/sk/ip_20_940.

ktorými sú napríklad Európska zelená dohoda[4], európska digitálna stratégia[5], „hospodárstvo, ktoré pracuje v prospech ľudí“[6] a „silnejšia Európa vo svete“[7].

Táto správa má dvojaký účel. Po prvé, berie na vedomie pokrok dosiahnutý v súvislosti s makroregionálnymi stratégiami a stanovuje očakávania ďalších zlepšení. Po druhé, v súvislosti s makroregionálnymi stratégiami skúma možný vývoj po kríze spôsobenej pandémiou COVID-19 s cieľom zabezpečiť udržateľnú, konkurencieschopnú a sociálne inkluzívnu hospodársku obnovu. V tejto súvislosti sa v správe posudzuje úloha makroregionálnych stratégií pri plnení nových priorít EÚ pri dosahovaní zelenej, digitálnej a adaptabilnej budúcnosti.

2. VÝSLEDKY, VÝZVY A PRÍLEŽITOSTI

Štyri uvedené makroregionálne stratégie majú dokázateľne veľký význam pri plnení priorít EÚ na roky 2019 – 2024 v rámci svojich území, a to najmä pokiaľ ide o Európsku zelenú dohodu, európsku digitálnu stratégiu, „hospodárstvo, ktoré pracuje v prospech ľudí“ a „silnejšiu Európu vo svete“.

Makroregionálne stratégie obzvlášť pomohli zlepšiť stav životného prostredia Baltského mora[8], zlepšiť stav vody v Dunaji a jeho prítokoch a zlepšiť splavnosť tejto rieky. Takisto pomohli posilniť integrované a udržateľné riadenie námorného priestoru a pobrežných oblastí Jadranského a Iónskeho mora a zlepšiť podmienky ekologického prepojenia v alpskom regióne prostredníctvom zavádzania zelenej infraštruktúry.

Základom pre dosiahnutie týchto výsledkov bola platforma pre koordináciu politík medzi jednotlivými krajinami, ako aj medzi fondmi, sektormi, úrovňami riadenia a zainteresovanými stranami, ktorú poskytli makroregionálne stratégie.

Napriek tomu, že makroregionálne stratégie už priniesli zmysluplné výsledky, využitie ich plného potenciálu si vyžaduje čas a výraznú zmenu myslenia krajín, pričom je potrebné zabezpečiť systematické zohľadňovanie výhod spolupráce.

2.1. Hlavný vývoj politiky

Hlavné zmeny v porovnaní s predchádzajúcou správou o makroregionálnych stratégiách sú: i) revízia akčných plánov v rámci stratégií pre podunajskú oblasť a pre región Baltského mora; ii) pristúpenie Severného Macedónska k jadransko-iónskej stratégii a iii) zameranie procesu „začlenenia“ prebiehajúceho v rámci všetkých makroregionálnych stratégií na zosúladenie príslušných priorít programov financovania EÚ na roky 2021 – 2027[9] s makroregionálnymi stratégiami.

---

4 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_sk.

5 https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/content/european-digital-strategy.

6 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people_sk.

7 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world_sk.

8 Správa Helsinskej komisie (HELCOM) o stave Baltského mora (http://stateofthebalticsea.helcom.fi/in-brief/summary-of-findings/) jasne ukazuje, že opatrenia, ktoré sa doteraz prijali v rámci stratégie EÚ pre región Baltského mora, ako napríklad znižovanie výživových vstupov (dusičnany a fosfor), boj proti znečisteniu a práca na ochrane biodiverzity, mali vplyv na stav životného prostredia Baltského mora.

9 Európske štrukturálne a investičné fondy (EŠIF), Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka (EPFRV), nástroj predvstupovej pomoci (IPA), Nástroj susedstva a rozvojovej a medzinárodnej spolupráce (NDICI).

i) Dňa 6. apríla 2020 bol uverejnený revidovaný akčný plán stratégie pre podunajskú oblasť[10]. V rámci revízie ide o zosúladenie stratégie s novými prioritami a výzvami regiónu a lepšie prepojenie činností stratégie pre podunajskú oblasť s novými prioritami EÚ, napríklad s Európskou zelenou dohodou, MSP, ale aj s cestovným ruchom a kultúrnym dedičstvom.
V rámci revízie akčného plánu stratégie pre región Baltského mora sa naďalej sústreďuje pozornosť na zameranie sa na oblasti politiky, ich zracionalizovanie a posilnenie koordinácie. Očakáva sa, že tento revidovaný akčný plán bude uverejnený v roku 2020.

ii) Dňa 2. apríla 2020 bolo Severné Macedónsko oficiálne privítané ako deviata krajina, ktorá sa zúčastní na jadransko-iónskej stratégii. Spolu so Severným Macedónskom stratégia teraz zahŕňa päť krajín západného Balkánu, ktoré pracujú na spoločných otázkach na rovnocennom základe so štyrmi členskými štátmi EÚ.

iii) Od roku 2018 sa začal v rámci makroregionálnych stratégií rozbiehať či posilňovať proces „začlenenia“, ktorý viedol k vzájomne prospešnej súčinnosti medzi orgánmi stratégií a orgánmi programov pri príprave programových dokumentov na obdobie po roku 2020. Tento proces by mal pokračovať aj v rokoch 2021 – 2027 počas obdobia vykonávania. Začlenenie by malo posilniť vplyv programov prostredníctvom lepšej spolupráce a koordinácie a poskytnúť makroregionálnym stratégiám prostriedky na dosiahnutie ich cieľov. Zároveň sa tým umožní, aby príjemcovia finančných prostriedkov EÚ dosahovali prostredníctvom svojich činností lepšie výsledky, a prispeje sa k strategickým cieľom makroregionálnych stratégií.

2.2. Tematické priority makroregionálnych stratégií a ich prepojenie s Európskou zelenou dohodou

Všetky štyri makroregionálne stratégie formujú svoje priority podľa konkrétnych výziev a príležitostí príslušných regiónov, pričom tri hlavné, všestranné a vzájomne prepojené priority majú spoločné[11]: životné prostredie a zmena klímy; výskum, inovácie a hospodársky rozvoj; prepojenosť (doprava, energetika, digitálne siete).

V nasledujúcich oddieloch sa uvádzajú informácie o niektorých konkrétnych výsledkoch (v podobe procesov a projektov), ktoré sa dosiahli v rámci týchto troch prioritných oblastí od predchádzajúcej správy, ako aj o ich súvislosti s kľúčovými aktivitami Európskej zelenej dohody.

Tieto dosiahnuté výsledky, vzhľadom na svoju medzisektorovú a multitematickú povahu, podporujú „hospodárstvo, ktoré pracuje v prospech ľudí“, ako aj európsku digitálnu stratégiu.

Životné prostredie a zmena klímy

Medzi kľúčové aktivity Európskej zelenej dohody patrí odstránenie znečistenia životného prostredia toxickými látkami a zachovanie a obnova ekosystémov a biodiverzity.

Prostredníctvom makroregionálnych stratégií sa dosiahli významné výsledky v oblasti kvality vody, ktoré sú relevantné pre kľúčové aktivity Európskej zelenej dohody, a takisto výsledky v oblasti ekologického prepojenia, ktoré sú relevantné pre biodiverzitu.

[10] SWD(2020) 59 final – https://danube-region.eu/wp-content/uploads/2020/04/EUSDR-ACTION-PLAN-SWD202059-final-1.pdf.

[11] Úplné podrobnosti o všetkých prioritných oblastiach každej makroregionálnej stratégie sa nachádzajú v pracovnom dokumente útvarov Komisie pripojenom k tejto správe.

Zavedenie makroregionálnych stratégií pomohlo napríklad zlepšiť kvalitu vody v Baltskom, Jadranskom a Iónskom mori, a to prostredníctvom lepšieho riadenia v oblasti únikov nebezpečných látok do Baltského mora[12] a lepšieho monitorovania kvality vody v Jadranskom a Iónskom mori[13]. Prostredníctvom makroregionálnych stratégií bolo takisto možné zlepšiť stav vody v Dunaji posilnením integrácie medzi plánovaním vodohospodárskeho manažmentu povodia a prevenciou povodňového rizika[14].

Makroregionálne stratégie okrem toho pomohli pri rozvoji ekologickej infraštruktúry alpského regiónu prostredníctvom tzv. „hviezdnych“ iniciatív, ktorých cieľom bolo premeniť na hmatateľné výsledky politické vyhlásenie alpských krajín a regiónov pod názvom „Alpská zelená infraštruktúra – spájame sily pre prírodu, ľudí a hospodárstvo“[15].

Výskum/inovácie a hospodársky rozvoj

Výskum a inovácie budú zohrávať ústrednú úlohu v Európskej zelenej dohode.

Makroregionálne stratégie v tejto súvislosti podporujú okrem iného kapitalizáciu poznatkov a spoločné využívanie výskumu a inovácií, a to najmä prostredníctvom „centier pôsobiacich v alpskom regióne“[16] a „podunajskej siete na koordináciu financovania“[17]. Okrem toho prispievajú k presadzovaniu stratégií pre inteligentnú špecializáciu podporou nadnárodných inovačných platforiem a zoskupení MSP.

V Európskej zelenej dohode zohráva dôležitú úlohu aj udržateľné modré hospodárstvo, hlavne pokiaľ ide o zmierňovanie nárokov na pôdne zdroje EÚ a o riešenia v oblasti zmeny klímy.

Makroregionálne stratégie v tejto súvislosti podporujú trvalo udržateľný rozvoj modrého hospodárstva (podobne ako stratégie pre morské oblasti[18]). Prostredníctvom osobitnej platformy napríklad pomáhajú zvyšovať informovanosť o „modrej bioekonomike“ v regióne Baltského mora[19] a zlepšovať prenos poznatkov o „modrých“ technológiách v regióne Jadranského a Iónskeho mora[20].

Prepojenosť

Európska zelená dohoda podporuje urýchlenie prechodu na udržateľnú a inteligentnú mobilitu a dodávky čistej, cenovo dostupnej a bezpečnej energie. V tejto súvislosti sa v rámci makroregionálnych stratégií dosiahli významné čiastkové ciele napríklad v oblasti udržateľnej a multimodálnej dopravy a dodávok energie z udržateľných zdrojov.

---

12 https://www.syke.fi/projects/hazbref.

13 https://www.adrioninterreg.eu/index.php/2019/08/02/funded-projects-under-s-o-2-2/#toggle-id-3.

14 https://environmentalrisks.danube-region.eu/tisza-ministerial-meeting/.

15 https://www.alpine-region.eu/results/28-alpine-states-and-regions-adopted-political-declaration-%E2%80%9Ealpine-green-infrastructure-%E2%80%93.

16 https://www.alpine-region.eu/projects/re-search-alps.

17 https://knowledgesociety.danube-region.eu/working-groups/wg-3-newly-established-danube-funding-coordination-network-dfcn/.

18 Námorná stratégia pre oblasť Atlantického oceánu (https://atlanticstrategy.eu/en), iniciatíva pre udržateľný rozvoj modrej ekonomiky v západnom Stredozemí – WestMED (https://www.westmed-initiative.eu/) a Spoločný námorný program v oblasti Čierneho mora (https://blackseablueconomy.eu/206/common-maritime-agenda-black-sea).

19 https://www.submariner-network.eu/blue-platform.

20 https://www.italy-croatia.eu/web/beat/about-the-project.

Napríklad v oblasti dopravy desať ministrov dopravy z podunajskej oblasti 30. júna 2020 opätovne potvrdilo svoj záväzok uskutočniť „hlavný plán údržby a obnovy plavebnej dráhy“[21] Dunaja a jeho splavných prítokov, ktorý bol prijatý v decembri 2014. Ide o dôležitý krok na zlepšenie podmienok plavebnej dráhy na niekoľkých kritických úsekoch rieky Dunaj[22] a zlepšenie multimodálnej dopravy v regióne vo všeobecnosti.

Prostredníctvom makroregionálnych stratégií sa podporuje aj trvalo udržateľný rozvoj dopravných koridorov v regióne Baltského mora[23], ako aj distribúcia a dodávky skvapalneného zemného plynu (LNG) pre námornú dopravu v regióne Jadranského a Iónskeho mora[24].

Makroregionálne stratégie môžu dokázateľne zohrávať významnú úlohu v tzv. „dvojitej zelenej a digitálnej transformácii” podporou vykonávania európskej digitálnej stratégie, a to najmä v alpskom regióne prostredníctvom strategických iniciatív zameraných na podporu inteligentnej digitálnej transformácie alpských dedín[25].

2.3. Prístup k financovaniu a začlenenie

Keďže makroregionálne stratégie nemajú vlastné zdroje, ich vykonávanie závisí od zoskupovania finančných prostriedkov z rôznych zdrojov. Preto ich úspech alebo neúspech v konečnom dôsledku súvisí s ich schopnosťou zabezpečiť, aby sa európske, národné, regionálne a iné verejné a súkromné fondy zosúladili s prioritami príslušnej stratégie.

Preklenutie medzery medzi potrebami makroregionálnych stratégií a možnosťami ich financovania bude preto kľúčovou výzvou na roky 2021 – 2027.

Európske štrukturálne a investičné fondy (EŠIF) ponúkajú značné finančné zdroje a širokú škálu nástrojov a technických možností, ktoré by mohli pomôcť zabezpečiť synergie a komplementárnosť. Napriek tomu bola koordinácia medzi makroregionálnymi stratégiami a EŠIF doteraz obmedzená a sústredila sa najmä na programy európskej územnej spolupráce (Interreg).

Osobitnú úlohu pri podpore stratégií zohrali štyri nadnárodné programy zoskupenia Interreg týkajúce sa makroregionálnych stratégií[26]. Boli najviditeľnejším zdrojom financovania projektov/činností makroregionálnych stratégií, pričom, hoci v rôznej miere, udržiavali ich štruktúry riadenia. Napriek veľmi pozitívnej katalytickej úlohe však programy Interreg nemajú ani rozsah (veľmi obmedzené rozpočty), ani vlastnosti (typ projektov) potrebné na riešenie ambicióznych cieľov a priorít makroregionálnych stratégií.

Národné/regionálne programy EŠIF by vzhľadom na svoj komplexný rozsah a finančné zdroje mohli a mali účinnejšie spolupracovať s makroregionálnymi stratégiami s cieľom dosiahnuť vzájomný prospech z hľadiska stratégií aj programov.

Priority národných/regionálnych programov EŠIF sú vo veľkej miere v súlade s prioritami makroregionálnych stratégií. Ako sa uvádza vo výročných správach o vykonávaní

---

[21] https://navigation.danube-region.eu/danube-ministers-of-transport-sign-again-conclusions-on-effective-waterway-rehabilitation-and-maintenance/.

[22] http://www.fairwaydanube.eu/.

[23] https://projects.interreg-baltic.eu/projects/scandriaR2act-2.html.

[24] https://superlng.adrioninterreg.eu/.

[25] https://www.alpine-space.eu/projects/smartvillages/en/home.

[26] Programy nadnárodnej spolupráce Interreg Baltské more (EFRR 264 miliónov EUR), Interreg Dunaj (EFRR 222 miliónov EUR), Interreg Jadransko-iónska oblasť (EFRR a IPA 99 miliónov EUR), Interreg Alpský priestor (EFRR 117 miliónov EUR).

predložených riadiacimi orgánmi programov[27], vzrástol počet programov na roky 2014 – 2020, ktoré podporujú projekty makroregionálnych stratégií[28]. Správna koordinácia makroregionálnych stratégií a programov v makroregiónoch by však výrazne zvýšila vplyv takejto podpory.

V roku 2014 väčšina národných/regionálnych programov EŠIF nebrala do úvahy ciele a činnosti makroregionálnych stratégií. Len veľmi málo z týchto programov sa zaoberalo medzisektorovými prioritami a takmer vo všetkých z nich chýbali medziteritoriálne aspekty.

Spolupráca medzi národnými/regionálnymi programami EŠIF z rôznych krajín je novou koncepciou, ktorá si vyžaduje zmenu myslenia. Tieto programy sú v podstate orientované dovnútra, aj keď spolupráca/koordinácia s programami v makroregióne by mohla zvýšiť účinnosť a vplyv ich aktivít. Preto bude dôležité zvýšiť informovanosť o výhodách spolupráce medzi krajinami a regiónmi.

Zo všetkých týchto dôvodov zostáva mobilizácia ďalšej generácie národných a regionálnych programov financovania EÚ kľúčovou úlohou makroregionálnych stratégií. Na tento účel je však prvoradé dosiahnuť celkový politický konsenzus v otázke zosúladenia fondov s prioritami a cieľmi makroregionálnych stratégií.

Navrhované nariadenia o politike súdržnosti na roky 2021 – 2027 obsahujú ustanovenia určené na uľahčenie podpory projektov/činností makroregionálnych stratégií, keďže spolupráca medzi krajinami a regiónmi by sa mala stať bežnou praxou. Zahrnutie spoločne dohodnutých priorít makroregionálnych stratégií do programov financovania EÚ na roky 2021 – 2027 si však vyžaduje účinnú a nepretržitú spoluprácu medzi národnými a tematickými koordinátormi makroregionálnych stratégií a národnými/regionálnymi orgánmi zodpovednými za tieto programy.

Zo zvýšeného a konštruktívneho dialógu medzi orgánmi makroregionálnych stratégií a národných/regionálnych programov EŠIF už vyplynuli pozitívne signály. V rámci všetkých štyroch makroregionálnych stratégií sa prijali iniciatívy na urýchlenie a posilnenie tohto procesu „začlenenia“. Hlavní realizátori makroregionálnych stratégií sa čoraz aktívnejšie podieľajú na podpore makroregionálnej spolupráce s orgánmi príslušných programov a rozširujú ich povedomie o výhodách spolupráce, aby našli spoločné odpovede na otázky, ktoré presahujú hranice štátov a regiónov. To zase umožňuje zainteresovaným stranám zvýšiť kapacitu a zlepšiť výkonnosť.

V súčasnosti prebieha niekoľko iniciatív na zlepšenie mobilizácie programov EŠIF na podporu cieľov týchto stratégií. Vo všetkých makroregionálnych stratégiách sa identifikovali makroregionálne procesy a hlavné/charakteristické projekty/činnosti. Na uľahčenie financovania a vykonávania nadnárodných projektov sa rozvíjajú/posilňujú siete riadiacich orgánov programov EŠIF. Uvažuje sa aj o týchto návrhoch:

- do monitorovacích výborov programov zahrnúť hlavných realizátorov makroregionálnych stratégií,
- sfunkčniť návrhy projektov (spolu)vypracovaním návrhov a výberom aktivít/projektov na financovanie a

[27] Údaje o podpore makroregionálnych stratégií poskytnuté z programov EŠIF počas vykazovacieho obdobia nie sú dostatočne konzistentné na to, aby sa agregovali, a mali by sa používať opatrne. Syntéza je uvedená v pracovnom dokumente útvarov Komisie.

[28] Napríklad pridelením ďalších bodov vo výzve na predkladanie návrhov projektom, ktoré majú makroregionálny význam alebo vplyv.

- zosúladiť obsah a aktivity, napr. prostredníctvom zverejnenia tematických alebo špecifických/cielených výziev.

Priamo riadené programy EÚ (napr. program LIFE, Erasmus, Horizont 2020, Nástroj na prepájanie Európy – NPE) predstavujú ďalší potenciálny zdroj financovania, keďže často podporujú nadnárodnú spoluprácu. Hlavní realizátori makroregionálnych stratégií poskytli obmedzený počet príkladov synergií medzi makroregionálnymi stratégiami a niektorými priamo riadenými programami EÚ, najmä s programami LIFE, NPE a Horizont 2020. Posilnenie týchto synergií si vyžaduje individuálny prístup ku každému prípadu, keďže priamo riadené programy EÚ pokrývajú celú EÚ27 a nemajú geografické zameranie.

Napokon, programy cezhraničnej spolupráce Interreg, IPA a NDICI môžu v rámci území makroregionálnych stratégií takisto významne prispieť k dosiahnutiu cieľov týchto stratégií. V tejto súvislosti je nevyhnutná úzka spolupráca medzi orgánmi zodpovednými za tieto programy a príslušnými hlavnými realizátormi makroregionálnych stratégií, a to od počiatočných fáz prípravy programov až po obdobie ich vykonávania počas rokov 2021 – 2027.

2.4. Riadenie a administratívna kapacita

Vo všetkých štyroch makroregionálnych stratégiách existujú riadiace štruktúry, ktoré sa uplatňujú na troch navzájom súvisiacich úrovniach[29]: na politickej úrovni, úrovni koordinácie a úrovni vykonávania. Keďže dobre fungujúca riadiaca štruktúra je pre úspech makroregionálnych stratégií rozhodujúca, skúmanie a ďalšie zlepšovanie otázok riadenia ostáva základom pre všetky stratégie, aby sa zabezpečilo, že budú držať krok s vývojom. Za posledné dva roky sa dosiahol pokrok v riadení a administratívnych kapacitách týchto štyroch makroregionálnych stratégií, pričom možno uviesť množstvo viditeľných výsledkov.

V stratégii pre alpský región sa zriadila osobitná pracovná skupina, ktorej úlohou bolo hľadať a predkladať návrhy na zlepšenie účinnosti riadenia. V stratégii pre podunajskú oblasť sa vypracoval dokument o riadení, v ktorom sa objasnili úlohy rôznych kľúčových aktérov, a aktualizoval sa rokovací poriadok. Riadiaca štruktúra stratégie EÚ pre región Baltského mora sa posudzuje v rámci revízie akčného plánu.

Napokon, štyri uvedené makroregionálne stratégie poskytujú dobré príklady spolupráce medzi svojimi vykonávacími orgánmi a multilaterálnymi štruktúrami riadenia v oblasti životného prostredia, ktoré sú relevantné pre územia, na ktoré sa stratégie vzťahujú[30].

Politická úroveň

Vo všetkých štyroch makroregionálnych stratégiách je politická úroveň vo všeobecnosti zastúpená ministrami zahraničných vecí a v niektorých prípadoch ministrami alebo orgánmi zodpovednými za finančné prostriedky EÚ. Ich úlohou je zabezpečiť politické a strategické smerovanie. V stratégii pre alpský región zohrávajú regionálne orgány dôležitú úlohu aj v politických/strategických diskusiách.

Úloha rotujúceho predsedníctva nadobúda vo všetkých stratégiách čoraz väčší význam, keďže zúčastnené krajiny si uvedomujú jej dôležitosť pri riadení strategického smerovania makroregionálnych stratégií. V rámci stratégie pre podunajskú oblasť, Jadranské a Iónske

[29] COM(2014) 284 final o riadení makroregionálnych stratégií.

[30] Príklady: regionálne morské dohovory, napríklad Barcelonský dohovor EUSAIR a HELCOM pre EUSBSR, alebo regionálne horské dohovory a dohovory o povodiach, napríklad Alpský dohovor pre EUSALP, ICPDR a Karpatský dohovor pre EUSDR.

more a pre alpský región sa zaviedol systém „predsedníckej trojky“ a zvýšila sa jej zodpovednosť.

Posilnenie politického záväzku je nevyhnutné: národné a regionálne orgány zúčastnených krajín by mali byť schopné zabezpečiť strategickejšie vedenie na ministerskej úrovni, aby sa preklenula medzera medzi silnými politickými záväzkami a schopnosťou správnych orgánov v týchto záväzkoch pokračovať.

Úroveň koordinácie

Koordináciu makroregionálnych stratégií v rámci zúčastnených krajín vykonávajú národní koordinátori. Spoločne pôsobia ako rozhranie medzi politickou úrovňou, ktorej podávajú správy o vykonávaní a predkladajú návrhy, a úrovňou vykonávania, ktorej poskytujú strategické usmernenia. Mnohé zúčastnené krajiny zaviedli na vnútroštátnej úrovni viacúrovňové mechanizmy koordinácie, ktoré majú povzbudzujúce výsledky. Väčšia pozornosť by sa však mala venovať kontinuite zamestnancov a poskytovaniu primeranej administratívnej podpory.

Úroveň vykonávania

Keďže vykonávacie orgány (tematické/prioritné/v oblasti politického smerovania alebo akčné skupiny) sú hnacou silou každodenného vykonávania akčných plánov makroregionálnych stratégií, ich úloha značne vzrástla. Hlavní realizátori makroregionálnych stratégií potrebujú na plnenie svojich úloh finančnú, politickú aj administratívnu podporu. Preto je potrebné vyvinúť ďalšie úsilie na to, aby náležite získali jednoznačný mandát a efektívnu rozhodovaciu kapacitu, a zároveň zabezpečiť, aby mali zdroje, technické kapacity a potrebné zručnosti.

Pokrok sa zaznamenal aj v súvislosti s „nástrojmi“ na podporu vykonávania makroregionálnych stratégií. Nové kontaktné miesto stratégie EUSDR pre podunajskú oblasť sa zaviedlo a (opäť) funguje od septembra 2018. Nástroj Facility Point stratégie EUSAIR podporuje riadenie stratégie a hlavných realizátorov od roku 2015. Valné zhromaždenie stratégie EUSALP sa vo februári 2020 rozhodlo vytvoriť štruktúru technickej podpory na podporu tejto stratégie. Stratégia EÚ pre región Baltského mora sa takisto zameriava na posilnenie svojej administratívnej kapacity a vychádza zo skúseností ďalších makroregionálnych stratégií.

Predsedníctva makroregionálnych stratégií spolu s Komisiou a podporou programu Interact rozvíjajú siete, metódy a nástroje spolupráce na začlenenie makroregionálnych stratégií do programov financovania EÚ v období po roku 2020.

Okrem toho sa s pomocou Komisie v rámci programu Interact naďalej presadzuje makroregionálna koncepcia, a to budovaním a konsolidovaním sietí medzi hlavnými realizátormi v rámci stratégií (napr. v oblastiach riadenia, dopravy, životného prostredia alebo zmeny klímy) a posilňovaním kapacít vykonávacích orgánov.

Občianska spoločnosť

Viacúrovňový systém riadenia makroregionálnych stratégií so zapojením viacerých zúčastnených strán zahŕňa vo svojej podstate rôzne typy nadnárodných, medzisektorových a medziregionálnych aktérov, ktorí vykonávajú rôzne druhy činností. Prístup makroregionálnych stratégií umožnil zapojiť nové zainteresované strany a rozvíjať novú dynamiku a nové spôsoby spolupráce. Všetky makroregionálne stratégie sa snažia zapojiť do práce na tematických oblastiach občiansku spoločnosť. Vykonávacie orgány sú s občianskou spoločnosťou čoraz viac prepojené. Účasťou miestnych komunít sa posilňuje rozmer aktivít makroregionálnych stratégií založený na prístupe zdola nahor, a to najmä tých komunít, ktoré

sa zameriavajú na zvyšovanie účasti mládeže na procese makroregionálnych stratégií, pričom v rámci všetkých štyroch makroregionálnych stratégií majú tieto komunity čoraz väčší význam.

Do stratégie pre podunajskú oblasť sa občianska spoločnosť zapája prostredníctvom platforiem založených na participatívnom plánovaní, budovaní komunít a posilňovaní postavenia. Zástupcovia občianskej spoločnosti sú kľúčovými partnermi pri realizácii národných participačných dní − participačného dňa Dunaja sa v roku 2019 zúčastnilo viac ako 1 000 ľudí.

Do mnohých projektov/činností stratégie EÚ pre región Baltského mora sú zapojení aktéri občianskej spoločnosti, a to predovšetkým z inštitúcií vyššieho vzdelávania a výskumu. Existuje však priestor na väčšie zapojenie podnikateľskej komunity, mimovládnych organizácií a mládeže.

Platforma zainteresovaných strán stratégie EUSAIR je funkčná a v rámci stratégie pre alpský región sa začala vytvárať digitálna participačná platforma na podporu šírenia udržateľných iniciatív a zapojenia zainteresovaných strán v rámci občianskej spoločnosti.

Úloha organizácií občianskej spoločnosti teda rastie a mala by sa ďalej podporovať.

2.5. Monitorovanie a hodnotenie

Makroregionálne stratégie prinášajú značné množstvo výsledkov, a to od účinkov na vnútornú kapacitu a procesy koordinácie/spolupráce medzi krajinami a regiónmi až po konkrétne nadnárodné projekty/činnosti, ktoré sa vykonávajú alebo podporujú. V praxi je však náročné tieto dosiahnuté výsledky merať a podávať o nich správy.

Pokračujú iniciatívy na rozvoj monitorovacích systémov, a to najmä zosúladením ukazovateľov a cieľov priorít zahrnutých v akčných plánoch.

Ďalšia práca je potrebná na vyjadrenie komplexnosti výsledkov dosahovaných makroregionálnymi stratégiami, a to vrátane zásadného rozvoja inštitúcií a kapacít v rámci krajín a zainteresovaných strán. Komplexný monitorovací mechanizmus by prispel aj k udržaniu politickej podpory a pomohol by hlavným realizátorom lepšie pochopiť slabé a silné stránky jednotlivých stratégií.

Program Interreg ESPON vyvinul monitorovací nástroj − Európsky systém územného monitorovania (ETMS) − , ktorý má okrem iného slúžiť makroregionálnym stratégiám. Nástroj poskytuje územné informácie hlavným realizátorom makroregionálnych stratégií a iným zainteresovaným stranám.

2.6. Komunikácia

Posledný Eurobarometer (október 2019) ukazuje, že verejnosť EÚ je o týchto štyroch makroregionálnych stratégiách čoraz lepšie informovaná, čo je s najväčšou pravdepodobnosťou dôsledkom zjavného nárastu komunikačných aktivít počas vykazovacieho obdobia. Každá makroregionálna stratégia má v súčasnosti plne funkčný orgán, ktorého úlohou je zvyšovať informovanosť zainteresovaných strán a jednotlivcov (stratégia EUSBSR: Let's Communicate; stratégia EUSDR: kontaktné miesto pre podunajskú oblasť; stratégia EUSAIR: nástroj Facility Point; a stratégia EUSALP: AlpGov). Všetky makroregionálne stratégie majú vytvorené špecializované webové sídla, majú aktívne účty na sociálnych médiách, informačné bulletiny a počet ich odberateľov narastá. Stratégie pre Jadranské a Iónske more a pre podunajskú oblasť už majú vytvorené spoločné komunikačné plány na zabezpečenie koordinácie komunikačných aktivít a posolstiev. Iniciatíva stratégie

pre alpský región „Pitch.Your.Project“[31] (Spusti svoj projekt) umožňuje mladým ľuďom priamo prispievať k vykonávaniu stratégie.

Za posledné dva roky došlo k jednoznačnému nárastu v počte národných aj makroregionálnych podujatí, ktoré boli určené verejným orgánom, programom financovania a verejnosti. Výročné fóra podporované okrem iného aj programom Komisie „Médiá“ sú hlavnými každoročnými podujatiami makroregionálnych stratégií a priťahujú veľký počet účastníkov. Na výročných fórach je nutná účasť vysokých politických predstaviteľov, aby sa zabezpečil zvýšený záujem zo strany médií.

„Týždeň stredomorského pobrežia a makroregionálnych stratégií“ je ďalším kľúčovým podujatím, na ktorom sa stretávajú hlavní realizátori týchto štyroch makroregionálnych stratégií. Táto iniciatíva pod vedením Slovinska sa osvedčila ako úspešný nástroj na oslovovanie vnútroštátnych médií aj širokej verejnosti.

Vo februári 2020 sa v Bruseli po prvýkrát konal „Týždeň makroregionálnych stratégií“, na ktorom sa uskutočnili rôzne stretnutia a workshopy zamerané na všetky makroregionálne stratégie. Zainteresované strany makroregionálnych stratégií uvítali tento „týždeň“ ako príležitosť na koordináciu a výmenu skúseností v rámci stratégií, výmenu názorov so zástupcami inštitúcií EÚ a zvyšovanie informovanosti.

Všetky stratégie zintenzívnili podujatia zamerané na zvyšovanie informovanosti na vnútroštátnej úrovni, v tejto oblasti však ešte bude potrebná ďalšia práca. Hoci v súčasnosti je angličtina pracovným jazykom všetkých štyroch stratégií, je potrebné podporovať komunikáciu s verejnosťou v národných jazykoch.

3. ĎALŠÍ POSTUP

Makroregionálna spolupráca je silným nástrojom na podporu hospodárskeho, sociálneho a územného rozvoja a integrácie a na podporu dobrých vzťahov so susednými krajinami.

Po viac ako 10-ročnom období vykonávania sú makroregionálne stratégie neoddeliteľnou súčasťou súboru nástrojov územnej spolupráce EÚ, hoci ich potenciál sa ešte naplno nevyužil.

Svet sa mení rýchlym tempom a makroregionálne stratégie by mali držať krok s novými prioritami. Makroregionálne stratégie je dôležité pravidelne prehodnocovať a aktualizovať, aby aj naďalej dokázali poskytovať riešenia spoločných výziev. Musia zabezpečiť rovnováhu medzi schopnosťou reagovať na nové potreby a priority a zabezpečením kontinuity práce na dosiahnutie hmatateľných výsledkov.

Kríza spôsobená pandémiou COVID-19, Európska zelená dohoda a európska digitálna stratégia

Hneď ako bol zjavný dopad pandémie ochorenia COVID-19, podnikli národní koordinátori makroregionálnych stratégií iniciatívy s cieľom posúdiť, ako by mohli tieto stratégie pomocou koordinovaných opatrení pomôcť zúčastneným krajinám pri riešení krízy. Vzhľadom na iniciatívy, ktoré Komisia prijala najmä v rámci navrhovaného plánu obnovy Next Generation EU, sa vyjasnil aj rozsah prípadnej úlohy makroregionálnych stratégií.

Koordinačné orgány makroregionálnych stratégií sa stretli pri diskusii o tom, aké opatrenia by sa mali v rámci jednotlivých makroregionálnych stratégií prijať, aby pomohli zúčastneným krajinám a regiónom zotaviť sa a uskutočniť strednodobú až dlhodobú hospodársku reakciu. Okrem toho sa 17. júna 2020 stretli predsedníctva všetkých štyroch makroregionálnych stratégií s cieľom identifikovať potenciálne oblasti relevantné pre všetky makroregionálne

[31] https://www.alpine-region.eu/pitch-your-project-2020.

stratégie, pri ktorých by posilnenie spolupráce medzi nimi mohlo pomôcť zabezpečiť udržateľnú a pružnú obnovu makroregiónov a zároveň podporiť ekologické a digitálne priority Únie.

Na základe počiatočných iniciatív národných koordinátorov makroregionálnych stratégií by sa teraz na politickej úrovni každej stratégie mala hlavným realizátorom makroregionálnych stratégií zdôrazňovať potreba koordinovať svoje úsilie so všetkými príslušnými zainteresovanými stranami v makroregióne v tých oblastiach, kde makroregionálne stratégie preukázali svoju pridanú hodnotu. Mala by tam patriť úloha makroregionálnych stratégií pri vykonávaní Európskej zelenej dohody a európskej digitálnej stratégie, ktoré sú základným kameňom európskej stratégie rastu, a oblasti ako udržateľný cestovný ruch, nadnárodné zoskupenia MSP alebo zdravie.

Začlenenie a implementácia

Úspešne treba dokončiť proces zameraný na zosúladenie národných/regionálnych programov financovania EÚ na roky 2021 – 2027 s príslušnými prioritami makroregionálnych stratégií („začlenenie“). Ide o nevyhnutnú podmienku na dosiahnutie hospodárskych, sociálnych a územných cieľov makroregionálnych stratégií, na zlepšenie účinnosti programov a na zvýšenie ich vplyvu prostredníctvom spolupráce a koordinácie činností v makroregióne. Na tento účel:

- by mali hlavní realizátori makroregionálnych stratégií a štátne/regionálne orgány zodpovedné za programy financovania EÚ na roky 2021 – 2027 zintenzívniť svoje úsilie ešte pred dokončením programov,
- každá makroregionálna stratégia by mala mať vytvorené príslušné siete programových (riadiacich) orgánov na zabezpečenie účinného vykonávanie priorít makroregionálnych stratégií v makroregióne, ktoré sú zahrnuté do programov financovania EÚ na roky 2021 – 2027. Tieto siete zohrávajú ústrednú úlohu a mali by byť vhodne štruktúrované tak, aby fungovali počas celého obdobia 2021 – 2027 a po ňom. Programovým (riadiacim) orgánom poskytnú priestor na stretnutia, aby sa mohli zapojiť do spolupráce s hlavnými realizátormi makroregionálnych stratégií, koordinovať vykonávanie opatrení makroregionálnych stratégií zahrnutých do príslušných programov a podporovať spoluprácu medzi programami s cieľom zabezpečiť očakávaný makroregionálny vplyv. Počiatočné príklady takýchto sietí v baltskom a podunajskom regióne už prinášajú povzbudzujúce výsledky.

Prístup k finančným prostriedkom priamo riadeným na úrovni Komisie

Národní a tematickí koordinátori makroregionálnych stratégií by mali povzbudzovať príslušných predkladateľov projektov (napr. makroregionálnych aktérov), aby sa zúčastňovali na súťažných mechanizmoch (ako sú výzvy na predkladanie projektov) zverejňovaných nástrojmi v rámci priameho riadenia EÚ (napr. Horizont Európa, program Digitálna Európa, LIFE, Erasmus, Program pre jednotný trh[32]).

Národní a tematickí koordinátori makroregionálnych stratégií by mali podporovať a uľahčovať prístup k národným/regionálnym odborným znalostiam s cieľom podporiť vypracovanie kvalitných návrhov výziev na predkladanie projektov, aby sa maximalizovala pravdepodobnosť ich úspechu.

Riadenie makroregionálnych stratégií

[32] Na základe súčasných návrhov Komisie pre programy na roky 2021 – 2027.

Vedúce postavenie politickej zložky v rámci makroregionálnych stratégií by sa malo posilniť prostredníctvom:

- poskytovania silných strategických usmernení,
- zabezpečenia súdržnosti medzi makroregionálnymi stratégiami a inými územnými/odvetvovými národnými a nadnárodnými stratégiami a politikami,
- zabezpečenia riadneho splnomocnenia a poskytnutia jasného mandátu a primeraných zdrojov všetkým národným a tematickým koordinátorom makroregionálnych stratégií,
- posilnenia viacúrovňového riadenia prostredníctvom účinného zapojenia regionálnych/miestnych zainteresovaných strán a občianskej spoločnosti vrátane mladých ľudí do vykonávania makroregionálnych stratégií.

Každoročné ministerské/politické stretnutia, ktoré sa konajú spolu s výročnými fórami, sú dokázateľne najlepším postupom, ktorý by mali brať do úvahy všetky makroregionálne stratégie. Každoročné ministerské stretnutia sú veľmi užitočné, pokiaľ ide o zabezpečenie zodpovednosti, prijímanie politických rozhodnutí a poskytovanie strategického usmernenia, napr. prijatím ministerských/politických vyhlásení. Na nasledujúcom každoročnom zasadnutí ministrov by mali byť národní a tematickí koordinátori poverení vykonávaním prijatých rozhodnutí a podávaním správ o dosiahnutých výsledkoch.

Na základe skúseností zo stratégií pre podunajskú oblasť a Jadranské a Iónske more by všetkým makroregionálnym stratégiám mala pomáhať štruktúra technickej podpory zodpovedná okrem iného za úlohy, medzi ktoré patrí: podpora rotujúcich predsedníctiev a zabezpečenie kontinuity činností; vykonávanie komunikačných aktivít; podpora tematických koordinátorov a riadiacich skupín; zabezpečenie koordinácie v rámci makroregionálnych stratégií a medzi nimi a koordinácie so stratégiami pre morské oblasti; uľahčenie sietí programových (riadiacich) orgánov a hlavných realizátorov makroregionálnych stratégií a koordinácia monitorovania a hodnotenia. Štruktúra technickej podpory by mala mať stabilný zdroj financovania na zabezpečenie kontinuity. Kľúčovú úlohu by mali zohrávať programy nadnárodnej spolupráce Interreg zamerané na územie makroregionálnych stratégií (Baltské more, Dunaj, Jadransko-iónska oblasť, Alpský priestor).

Mimoriadne dôležité je informovanie zainteresovaných strán a verejnosti o makroregionálnych stratégiách. Práca v tejto oblasti by mala pokračovať a rozširovať sa v rámci makroregionálnych stratégií a medzi nimi prostredníctvom cielenejšej komunikácie, využívania synergií, zlepšovania koordinácie a harmonizácie.

Úloha makroregionálnych stratégií v politike rozširovania EÚ

Pokiaľ ide o podporu perspektívy EÚ pre oblasť západného Balkánu, základom je dosiahnuť užšie synergie s procesom rozširovania, a to v súlade s prioritou EÚ „silnejšia Európa vo svete“ a novou metodikou rozširovania[33].

V regiónoch by mala prebiehať vzájomná výmena a spolupráca prostredníctvom iniciatív na vysokej politickej úrovni, ako sú napríklad samity EÚ a západného Balkánu a iné iniciatívy regionálnej spolupráce. Tým sa zabráni duplicite, umožní sa lepšia koordinácia a zvýši sa regionálna spolupráca s konečným cieľom dosiahnuť silnejší pozitívny vplyv na život ľudí v regióne.

Súčasné zapojenie západného Balkánu v rovnakej miere do stratégie pre podunajskú oblasť aj do stratégie pre Jadranské a Iónske more by sa malo ďalej posilňovať, a to aj zabezpečením

[33] COM(2020) 57 final: Posilnený proces pristúpenia – dôveryhodná perspektíva členstva v EÚ pre západný Balkán.

jeho účinnej účasti na realizácii dvojitej ekologickej a digitálnej transformácie. Orgány zúčastnených krajín západného Balkánu by mali vyčleniť dostatočné zdroje na zabezpečenie účinnej účasti na riadení makroregionálnych stratégií a vykonávacích štruktúr.

4. ZÁVERY

Za súčasných výnimočných okolností vyvolaných pandémiou ochorenia COVID-19 a následnou hospodárskou krízou je spolupráca medzi krajinami a regiónmi potrebná viac ako kedykoľvek predtým. Kríza má hospodárske, fiškálne aj sociálne dôsledky, ktoré žiadna krajina nemôže vyriešiť sama. EÚ poskytuje inovačné nástroje a mimoriadne finančné prostriedky na „reakciu a obnovu“: v krátkodobom horizonte s cieľom reagovať a napraviť škody na európskej štruktúre spôsobené vypuknutím pandémie a v strednodobom až dlhodobom horizonte s cieľom zabezpečiť obnovu prostredníctvom investícií do ekologického, digitálneho, pružného a sociálne inkluzívneho hospodárstva. Obnova po kríze predstavuje veľkú príležitosť na formovanie Európy budúcnosti.

V tejto súvislosti zohrávajú makroregionálne stratégie významnú úlohu v oblasti pomoci zúčastneným krajinám a regiónom pri riešení hospodárskej krízy prostredníctvom koordinovaného vykonávania priorít EÚ, napríklad Európskej zelenej dohody, európskej digitálnej stratégie, „hospodárstva, ktoré pracuje v prospech ľudí“ a „silnejšej Európy vo svete“. Osobitnú pozornosť treba venovať udržateľnému cestovnému ruchu, podpore MSP a nadnárodným inováciám.

Členské štáty majú teraz jedinečnú príležitosť podporiť začlenenie príslušných priorít makroregionálnych stratégií do vnútroštátnych a regionálnych programov EÚ (EŠIF, EPFRV, IPA, NDICI) na roky 2021 – 2027. Toto začlenenie je nevyhnutné na zabezpečenie koordinovaného vykonávania programov a makroregionálnych stratégií v makroregiónoch.

Aby makroregionálne stratégie mohli významne prispieť k strednodobej až dlhodobej hospodárskej obnove a prosperite zúčastnených krajín, je potrebné vyvinúť väčšiu politickú zodpovednosť a úsilie.

Dodatok: Mapa makroregionálnych stratégií EÚ

